

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 339.13.024

UDC 339.13.024

А. С. Коноваленко, к. е. н.,
доцент**A. S. Konovalenko**, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor**СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ
РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКТІВ
ТА ПОСЛУГ ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ****SOCIO-DEMOGRAPHIC FACTORS
OF DEVELOPMENT OF FOOD MARKET
AND SERVICES FOR CHILDREN**

Актуальність теми дослідження. Аналіз соціально-демографічних чинників є одним з етапів формування інформаційної основи визначення потенційних можливостей та існуючих загроз розвитку ринку.

Постановка проблеми. Визначено необхідність оцінки стану та існуючих тенденцій у зміні чисельності постійного населення України та частки дітей у домогосподарствах, визначення ролі родини у сучасному суспільстві, умов життя домогосподарств, визначення статтєво-вікових характеристик дитячого населення, аналіз основних показників здоров'я дітей як чинника відновлювання населення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями започатковано дослідження стан та перспективи зміни демографічної ситуації в Україні, її вплив на стан економічної безпеки, демографічні аспекти соціально-економічного розвитку, сформовано підходи до визначення впливу соціально-демографічних чинників на оцінку напрямів розвитку бізнесу.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Залишаються маловивченими питання оцінки впливу соціально-демографічних чинників на стан та перспективи розвитку ринку продуктів та послуг харчування дітей шкільного віку.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у визначенні соціально-демографічних чинників макросередовища ринку продуктів та послуг харчування дітей шкільного віку, які впливають на підходи до формування маркетингової стратегії суб'єктів господарювання на даному ринку.

Виклад основного матеріалу. У статті визначено соціально-демографічні чинники макросередовища ринку продуктів та послуг харчування дітей шкільного віку, які суб'єкти господарювання мають врахувати при обґрунтуванні маркетингової стратегії. До зазначених чинників віднесено поступове зниження чисельності населення в Україні, зростання частки дітей шкільного віку у структурі населення, погіршення стану здоров'я школярів, зростання кількості дітей, які потребують особливого раціону харчування, спричиненого станом здоров'я тощо.

Висновки. Узагальнено отримані результати аналізу, визначено напрями подальших досліджень.

Ключові слова: маркетинг; харчування дітей; соціально-демографічні чинники; макромаркетингове середовище.

DOI: 10.25140/2410-9576-2019-2(18)-42-49

Urgency of the research. The analysis of socio-demographic factors is one of the stages of forming the information base for identifying favorable opportunities and existing threats of market development.

Target setting. The necessity to assess the status and current trends in the change of the permanent population of Ukraine and the share of children in households, determine the role of the family in modern society, living conditions of households, determine the age and gender characteristics of the child population, analysis of the main indicators of children's health as a factor of population recovery, ect.

Actual scientific researches and issues analysis. Scientists started to study the status and prospects of changing the demographic situation in Ukraine, its impact on the state of economic security, demographic aspects of socio-economic development, approaches to determine the impact of socio-demographic factors on the assessment of directions of business development.

Uninvestigated parts of general matters defining. The issues of assessing the impact of socio-demographic factors on the state and prospects of the market development of products and catering services for school-age children remain poorly understood.

The research objective. The purpose of the work is to determine the socio-demographic factors of the macro-environment of the market of food and meals for school-age children, which influence the approaches to the formation of marketing strategy of business in this market.

The statement of basic materials. The article identifies the socio-demographic factors of the macroeconomic environment of the food market for schoolchildren, which business entities should consider when justifying their marketing strategy. These factors include the gradual decline in the population in Ukraine, the increase in the proportion of school-age children in the population structure, the deterioration of the health of schoolchildren, the increase in the number of children in need of special nutrition caused by health conditions, etc.

Conclusions. The results of the analysis are summarized, directions of further researches are defined.

Keywords: marketing; child nutrition; social-demographic factors; macromarketing environment.

Актуальність теми дослідження. Модель споживчої поведінки дітей на ринку продуктів та послуг харчування формується під значним впливом традицій та ціннісних надбань, які зберігають родини та які є фундаментальною основою розвитку суспільства. Актуальність визначення соціально-демографічних чинників макромаркетингового середовища ринку продуктів та послуг харчування дітей шкільного віку обумовлена необхідністю формувати

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

інформаційну основу про потенційні можливості та існуючі загрози розвитку ринку, що є важливим орієнтиром для обґрунтування ефективної маркетингової стратегії суб'єктами господарювання.

Постановка проблеми. Аналіз соціально-демографічних чинників макромаркетингового середовища ринку продуктів та послуг харчування для дітей шкільного віку передбачає визначення стану та існуючих тенденцій у зміні чисельності постійного населення України та частки дітей у домогосподарствах, визначення ролі родини у сучасному суспільстві, умов життя домогосподарств, визначення статтево-вікових характеристик дитячого населення, аналіз основних показників здоров'я дітей як чинника відновлювання населення тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-демографічної ситуації в Україні є предметом різнобічних досліджень сучасних науковців. Вивченню стану та перспектив зміни демографічної ситуації в Україні присвятили свої наукові праці Зоря О. П., Лібанова Е. М., Яковенко Т. В., Курило І. О., Рамазанов Ш. Ш., Палієнко О. А. та інші. У наукових працях Говорко О. В., Магдич А. С. розкрито демографічні аспекти соціально-економічного розвитку України. Вплив демографічної ситуації в країні на стан економічної безпеки України аналізували такі дослідники, як Статівка Н. В., Смаглюк А. А. У роботах Тарасенко О. Ю. розкрито демографічні загрози та перспективи забезпечення економічної безпеки в Україні. У роботах Легези Д. Г. наведено результати досліджень впливу соціально-демографічних чинників на визначення альтернативних напрямів розвитку бізнесу на ринку дитячого харчування.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Не зважаючи на наявність значних напрацювань вітчизняних науковців у сфері дослідження перспектив зміни демографічної ситуації в Україні та її впливу на аспекти економічної та продовольчої безпеки, залишаються досі маловивченими питання оцінки впливу соціально-демографічних чинників на стан та перспективи розвитку ринку продуктів та послуг харчування дітей шкільного віку.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у визначенні соціально-демографічних чинників макромаркетингового середовища ринку продуктів та послуг харчування дітей шкільного віку, які прямо або опосередковано впливають на підходи до формування маркетингової стратегії суб'єктів господарювання на даному ринку.

Викладення основного матеріалу. Протягом тривалого періоду становлення української державності, дослідники акцентували увагу на негативних демографічних тенденціях, пов'язаних із зниженням народжуваності та, як наслідок, скороченням чисельності населення. Скорочення чисельності населення свідчить й про скорочення ринкових можливостей на ринку продуктів та послуг харчування, адже населення країни формує базу потенційних споживачів.

Родина має особливе значення у житті дітей: забезпечує захист, формування особистості, задоволення духовних потреб та первинну соціалізацію. Статистичні дані свідчать про тенденцію зниження народжуваності в Україні у 1,5 рази за останні 5 років. Експерти фіксують зниження рівня смертності за останні п'ять років у 1,25 рази, однак такі показники не перекривають низький рівень народжуваності [1]. З одного боку, прагненню молодих родин народжуваності дітей перешкоджає низький рівень життя, з іншого боку, в Україні поширюється світовий рух, відомий як «childfree» (тобто, свідомо відмова від батьківства). Найбільша кількість прихильників руху «childfree» спостерігається серед людей із вищою освітою, середнім та вищим за середній рівнем доходу, які мають потенціал для того, щоб забезпечити своїм дітям належний рівень життя, харчування, освіти. Однак, майбутній стан демографічних процесів в Україні та відтворювальний потенціал населення суттєво залежить від стану здоров'я, освіти та кількості дітей.

Економічні та соціально-демографічні чинники взаємопов'язані між собою та є взаємозалежними. З одного боку, соціально-демографічна ситуація у країні становить економічну основу для розвитку ринку продуктів та послуг харчування дітей, а демографічна ситуація та рівень народжуваності в Україні впливає на потенціал розвитку ринку харчування дітей. З іншого боку, як зазначає академік Лібанова Е. М., демографічна ситуація та її зміни відбивають широке коло соціальних, економічних, суспільно-політичних та екологічних проблем [2].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

В Україні спостерігається зменшення народжуваності, що науковці пояснюють руйнацією сімейних цінностей та відсутністю мотивації значної кількості молодих українців до створення родини, народження та виховання дітей як одного з найважливіших пріоритетів. У результаті за даними 2015 р. в Україні було укладено майже 300 тис. шлюбів, при цьому зареєстровано 129,4 тис. розлучень, за даними 2018 р. укладено 228,4 тис. шлюбів та зареєстровано 153,0 тис. розлучень. Рівень народжуваності в Україні з 442 дітей на 10 тис. жінок за 10 років обвалився до 369 дітей й має подальшу негативну тенденцію [1]. Зниження народжуваності частково компенсується міграційними процесами, тож для оцінки чисельності дітей шкільного віку доречно взяти статистику наявного населення в Україні. Дані щодо кількості дітей, які на 1 січня відповідного року мали повний вік від 6 до 17 років, тобто до досягнення дитиною повноліття, наведено у (Табл. 1).

Таблиця 1

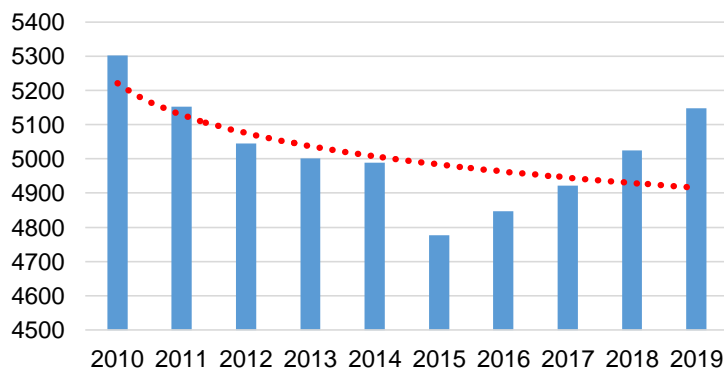
Кількість дітей шкільного віку в Україні (на 1 січня відповідного року) 2010-2019 рр., осіб

Вік	Рік									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
6	403308	422187	420822	455065	466967	477711	479739	465594	470302	486963
7	384907	403278	422104	420828	455060	441282	477651	479645	465514	470167
8	370022	384867	403225	422107	420812	431088	441212	477573	479558	465373
9	381004	369950	384845	403202	422107	398992	431011	441134	477474	479400
10	385654	380977	369864	384840	403163	400157	398896	430964	441059	477348
11	409693	385591	380938	369865	384829	382164	400099	398813	430887	440920
12	427467	409631	385536	380934	369864	365500	382049	400030	398720	430777
13	461872	427347	409571	385468	380885	351654	365398	381977	399954	398591
14	479825	461745	427214	409546	385427	362140	351549	365297	381926	399845
15	499029	479679	461601	427125	409399	366788	362018	351424	365209	381780
16	528755	498928	479618	461646	427112	390627	366728	361912	351393	365174
17	569782	528684	498888	481022	462666	408118	390967	366734	362205	351770
Загалом	5301318	5152864	5044226	5001648	4988291	4776221	4847317	4921097	5024201	5148108

*Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя

Джерело: укладено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

Отримані дані свідчать про наявність тенденції поступового зниження чисельності дітей, на що вказує лінія тренду на Рис. 1.

Рис. 1. Динаміка зміни чисельності дітей шкільного віку в Україні 2010-2019 рр., тис. осіб

Джерело: укладено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

В цілому, з 2015 р. чисельність дітей зростає, але даний показник залишається нижчим за відповідний рівень десятирічної давнини. Спостерігається й зміна частки дітей шкільного віку у загальній структурі населення України, на що вказують дані (Табл. 2).

Таблиця 2

Частка дітей шкільного віку у структурі наявного населення України 2010-2019 рр.

На початок періоду	Чисельність наявного населення України, тис.осіб	Чисельність дітей віком 6-17 років, тис.осіб	Частка дітей у загальній чисельності населення, %
2010	45962,9	5301,3	11,53
2011	45778,5	5152,9	11,26
2012	45633,6	5044,2	11,05
2013	45553,0	5001,6	10,98
2014*	45426,2	4988,3	10,98
2015	42928,9	4776,2	11,13
2016	42760,5	4847,3	11,34
2017	42584,5	4921,1	11,56
2018	42386,4	5024,2	11,85
2019	42153,2	5148,1	12,21

*Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя

Джерело: укладено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

Частка дітей шкільного віку в Україні за останні 10 років коливалась в межах 10,98-12,21% та позначається тенденція її поступового зростання, що демонструє (Рис. 2).

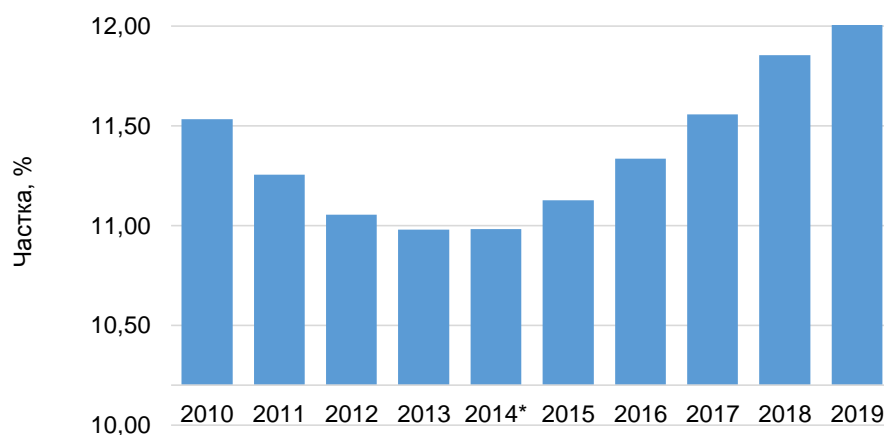

Рис. 2. Динаміка зміни частки дітей шкільного віку у структурі населення України у 2010-2019 рр.

Джерело: укладено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

Слід зазначити, що в Україні також спостерігається поступове зменшення як загальної кількості домогосподарств, так й кількості домогосподарств із дітьми, на що вказують результати аналізу характеристики домогосподарств, наведені у (Табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика домогосподарств в Україні* 2015-2019 рр.

Показник	Рік					Абсолютний приріст
	2015	2016	2017	2018	2019	
Кількість домогосподарств, тис.	15073,7	15033,4	14985,6	14934,9	14881,7	-192
Кількість домогосподарств з дітьми, тис.	5751,8	5744,1	5726,1	5652,3	5642,5	-109,3

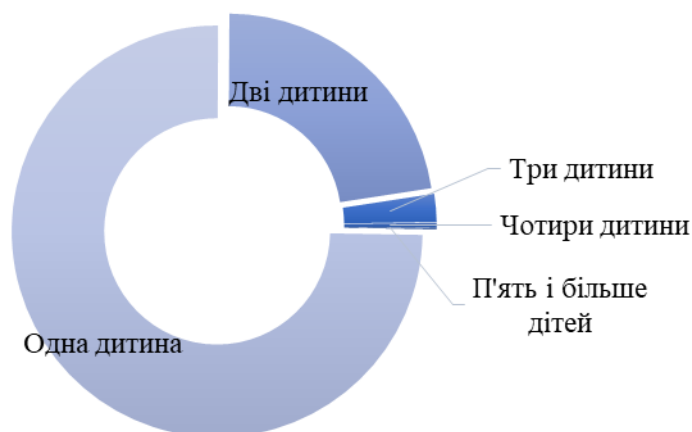
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Продовження таблиці 3

Частка домогосподарств з дітьми, %	66,1	67,3	68,6	69,0	69,0	+2,9
У тому числі у віці:						
7-13 років	39,9	43,7	45,2	44,9	46,7	+6,8
14-15 років	12,9	12	11,7	14	11,2	-1,7
16-17 років	13,3	11,6	11,7	10,1	11,1	-2,2
Середній розмір домогосподарства з дітьми, осіб	3,65	3,64	3,64	3,65	3,65	0
Розподіл домогосподарств з дітьми (%) за кількістю дітей у складі						
- одна дитина	75,6	76,4	75,9	75,5	74,8	-0,8
- дві дитини	21,4	20,7	21,2	20,9	22,5	+1,1
- три дитини	2,4	2,6	2,5	3,1	2,2	-0,2
- чотири дитини	0,5	0,2	0,2	0,3	0,4	-0,1
- п'ять і більше дітей	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0

**Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя
Джерело: укладено автором на основі даних Державної служби статистики [1]*

До складу домогосподарства із дітьми у середньому входить 3,65 особи, що свідчить, що середньостатистична родина із дітьми в Україні складається з 3-4 осіб, а у складі 69% домогосподарств із дітьми є діти шкільного віку, тобто питання харчування дітей шкільного віку є актуальним для 69% українських родин із дітьми. При цьому з 2015 р. кількість домогосподарств із дітьми зменшилась, а частка домогосподарств із дітьми шкільного віку у складі зросла на 2,9%. Рис. 3 ілюструє, що переважна кількість домогосподарств із дітьми в Україні мають у складі одну дитину, що свідчить про те, що потреби дітей у родині становитимуть підвищений об'єкт уваги батьків, які концентруватимуться на задоволенні ключових потреб дитини.

Рис. 3. Кількість дітей у домогосподарствах України у 2019 р., %
Джерело: укладено автором на основі даних Державної служби статистики [1]

Поступове збільшення кількості дітей шкільного віку та посилення їх ролі у домогосподарствах формує потенціал для розвитку бізнесу у дитячому сегменті, що робить його більш привабливим для суб'єктів господарювання. У результаті можливо прогнозувати появу нових дитячих продуктів харчування, нових послуг харчування, орієнтованих на запити дитячої цільової аудиторії, нових підходів у здійсненні маркетингової діяльності та необхідності

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

впровадження нових програм захисту дітей від негативного маркетингового впливу та гарантування безпеки харчування дітей. Основою інноваційної політики суб'єктів господарювання на ринку продуктів та послуг харчування для дітей шкільного віку є застосування нових технологій.

Відновлювальний потенціал населення України залежить здебільшого від якості життя населення та стану здоров'я дітей. Саме здоров'я дітей є інтегральним показником загального благополуччя суспільства та індикатором соціальних негараздів [3]. Статистичні дані та результати наукових досліджень свідчать, що упродовж останніх років в Україні спостерігається стійка негативна динаміка основних показників здоров'я дітей шкільного віку й підлітків та суттєве зниження середньої тривалості життя населення [4]. У дітей шкільного віку знижуються функціональні можливості організму, зростає рівень порушень вегетативної регуляції та захворюваності, знижується низька рухова активність школярів, набирають поширеності шкідливі звички, зростає частота ожиріння, що формує низьку толерантність до фізичних навантажень, зниження адаптаційних можливостей та резервів системи кровообігу [5].

Спостерігається загальна тенденція погіршення якості життя дітей. Гострою проблемою в Україні стає надмірна маса тіла та ожиріння у дітей: чисельність дітей з ожирінням коливається в діапазоні 10-11,0 %. За даними МОЗ України за 2017 рік серед дітей до 17 років 13,3% страждають на ожиріння. Щорічно лікарі фіксують 15,5 тис. нових випадків дитячого ожиріння [6; 7; 8]. У кожній сьомій дитини України виявляється надмірна маса тіла або ожиріння, при цьому вдвічі частіше у хлопчиків [9]. Турбує те, що у кожному другому випадку дитячого ожиріння воно не зникає, а призводить до ожиріння у дорослому віці [10; 11]. Причиною ожиріння здебільшого є нераціональне харчування та малорухливий спосіб життя.

За даними МОЗ України в структурі захворювань дитячого населення I-II місце займають хвороби органів дихання і органів травлення. За даними Міністерства освіти і науки України 36,0 % учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень фізичного здоров'я, 34,0 % – нижче за середній, 23,0 % – середній, 7,0 % – вище середнього, високий рівень був виявлений лише у 1,0 % школярів [12]. Висновки педіатрів невтішні: 86% дітей шкільного віку в Україні мають ті чи інші відхилення. Здоров'я школярів погіршується з року в рік. По завершенню навчання у школі майже 40 % учнів мають хронічні захворювання, серед яких лідирують хвороби органів травлення та ЛОР-захворювання [13]. Зростає чисельність дітей, які потребують особливого дієтичного харчування протягом життя, що пов'язане із наявністю у них захворювань (целиація, фенілкетонурія, діабет) та тих, хто має харчові алергії.

Науковці зазначають, що основними причинами погіршення стану здоров'я дітей шкільного є зниження фізичної активності, збільшення шкільного навантаження, нераціональність харчування, наявність шкідливих звичок, незадовільні соціально-економічні умови життя родини [14]. Найважливішу роль у цьому переліку науковці віддають саме харчуванню дітей [15; 16; 17]. Доведено, дисбаланс у складових раціону негативно впливає на фізичний розвиток, а також на фізичну працездатність [18; 19]. Незадовільний рівень якості харчування, відсутність у раціоні необхідних мінеральних речовин призводить до погіршення фізичного розвитку дітей [20; 21].

Зміни в соціальному статусі жінок в Україні, розширення сфери жіночих інтересів поза межами родини, підвищення рівня їх освіченості та зайнятості також впливають на показники народжуваності [22].

Висновки. За результатами проведеного аналізу визначено ключові соціально-демографічні чинники макромаркетингового середовища ринку продуктів та послуг харчування для дітей шкільного віку, які мають взяти на увагу суб'єкти господарювання на даному ринку при об'ґрунтуванні маркетингової стратегії. До зазначених чинників віднесено поступове зниження чисельності населення в Україні, зростання частки дітей шкільного віку у структурі наявного населення, погіршення стану здоров'я школярів, зростання кількості дітей, які потребують особливого раціону харчування, спричиненого станом здоров'я. Подальші дослідження передбачають здійснення експертної оцінки впливу макромаркетингових чинників та розвиток ринку продуктів та послуг харчування для дітей шкільного віку для визначення альтернатив використання існуючих можливостей та подолання потенціальних загроз.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**Література**

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Либанова Э. «Україна єдина» - это цель, а не лозунг [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://zn.ua/internal/ukrayina-yedina-eto-cel-a-ne-lozung_.html.
3. Няньковский, С. Л. Медико-социальные особенности состояния здоровья школьников в Украине / С. Л. Няньковский, М. С. Яцула, Е. М. Сенкевич, И. П. Пасичнюк // *Georgian Medical News*. – 2014. – № 5 (230). – С. 60-65.
4. Lidia Korovina, Tatiana Zaporozhets, Veronika Kozakevich. Effect of exogenous factors on somatic health and autonomic nervous regulation in children and young people. Monograph. – Poltava: "Інфо-освіта", 2019. – 188 p.
5. Моїсеєнко, Р. О. Особливості динаміки здоров'я учнів початкової та основної школи/ Р. О. Моїсеєнко, Г. М. Даниленко, Л. І. Пономарьова // *Современная педиатрия*. - 2013. - № 1. - С. 13–17.
6. Величко, В. І. Фізичний розвиток дітей шкільного віку Півдня України / В. І. Величко, І. Л. Бабій // *Здоровье ребенка*. – 2011. – № 3. – С. 62-66.
7. Гончарова, Н. М. Вплив жирового компонента тіла дітей молодшого шкільного віку на рівень їх фізичного розвитку / Н. М. Гончарова // *Молода спортивна наука України*. – 2007. – С. 83-86.
8. Lobstein, T. Obesity in children / T. Lobstein // *BMJ*. – 2008. – Vol. 337. – P. 669.
9. Поширеність надлишкової маси тіла та підвищеного артеріального тиску серед школярів різних регіонів України / В. Г. Майданик, М. В. Хайтович, Г. А. Павлишин [та ін.] // *Міжнародний журнал педиатрії, акушерства і гінекології*. - 2013. - Том 3. - № 1. - С. 33–39.
10. Комплекс негативних чинників, які впливають на стан фізичного здоров'я підлітків, та шляхи вирішення проблеми: матеріали засідання колегії Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту. – К., 2008.
11. Friedman, L. S., Lukyanova E. M., Serdiuk A., et al. Social-environmental factors associated with elevated body mass index in a Ukrainian cohort of children // *Int. J. Pediatr. Obes.* – 2009. – Vol. 4 (2). – P. 81-90.
12. Дудіна, О. О. Ситуаційний аналіз стану здоров'я дитячого населення / О. О. Дудіна, А. В. Терещенко // *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. – 2014. – № 2 (60). – С. 49-57.
13. Пономарьова, Л. І. Особливості формування здоров'я сучасних школярів на різних етапах навчання / Л. І. Пономарьова // *Здоровье ребенка*. – 2014. – № 2 (53). – С. 35-38.
14. Польша, Н. С., Платонова А. Г. Физическое развитие школьников Украины. Пространственно-временные и морфо-функциональные особенности. Монография // Киев: Генеза, 2015. – 272 с.
15. Федоренко, В. І. Фактори формування фізичного розвитку дітей / В. І. Федоренко, Л. М. Куцула // *Гігієна населених місць*. – 2011. – № 57. – С. 332-337.
16. Тоелг, М. Снижение веса у детей и подростков / М. Тоелг // *Здоровье ребенка*. – 2011. – № 2. – С. 35-41.
17. Ненашева, О. М. Здоровая їжа – здорове серце дитини / О. М. Ненашева // *Нова медицина*. – 2006. – № 3. – С. 8-12.
18. Марушко, Ю. В. Вітамінно-мінеральна забезпеченість дітей за сучасних умов / Ю. В. Марушко // *Здоровье ребенка*. – 2015. – № 2 (61). – С. 15-18.

References

1. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Site of State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Lybanova, E. (2016). "Ukraine is united" is the goal, not the slogan ["Ukraina yedyna" — eto tsel, a ne lozung]. *zn.ua*. Retrieved from https://zn.ua/internal/ukrayina-yedina-eto-cel-a-ne-lozung_.html [in Russian].
3. Niankovskiy, S. L., Yatsula, M. S., Senkevych, E. M. and Pasychniuk, I.P. (2014). Medical and social characteristics of the health status of schoolchildren in Ukraine [Medical and social features of health status of schoolchildren in Ukraine]. *Georgian Medical News*, 5 (230), 60-65 [in Russian].
4. Korovina, L., Zaporozhets, T. and Kozakevich, V. (2019). *Effect of exogenous factors on somatic health and autonomic nervous regulation in children and young people*. Poltava: Info-osvita [in English].
5. Moiseienko, R. O., Danylenko, H. M. and Ponomarova, L.I. (2013). Osoblyvosti dynamiky zdorovia uchniv pochatkovoї ta osnovnoi shkoly [Features of health dynamics of elementary and primary school students]. *Sovremennaya pediatriya – Modern pediatrics*, 1, 13-17 [in Ukrainian].
6. Velychko, V. I. and Babii, I. L. (2011). Fizychnyi rozvytok ditei shkilnoho viku Pivdnia Ukrainy [Physical development of schoolchildren of the South of Ukraine]. *Zdorovyе rebenka – Child's health*, 3, 62-66 [in Ukrainian].
7. Honcharova, N.M. (2007). Vplyv zhyrovoho komponenta tila ditei molodshoho shkilnoho viku na riven yikh fizychnoho rozvytku [Influence of fat component of the body of young school children on the level of their physical development]. *Moloda sportyva nauka Ukrainy – Young sports science of Ukraine*, 83-86 [in Ukrainian].
8. Lobstein, T., Baur, L., Uauy, R. (2004). Obesity in children and young people: a crisis in public health. *Obesity Review*, 5 (1), 4-85 [in English].
9. Maidanyk, V. H., Khaitovych, M. V., Pavlyshyn, H. A., et al. (2013). Poshyrenist nadlyshkovoї masy tila ta pidvyshchenoho arterialnoho tysku sered shkoliariv riznykh rehioniv Ukrainy [Prevalence of overweight and high blood pressure among students from different regions of Ukraine]. *Mezhdunarodnyy zhurnal pediatrii, akusherstva i ginekologii – International Journal of Pediatrics, Obstetrics and Gynecology*, 3 (1), 33–39 [in Ukrainian].
10. *Kompleks nehatyvnykh chynnykiv, yaki vplyvaiut na stan fizychnoho zdorovia pidlitkiv, ta shliakhy vyri-shennia problemy: materialy zasidannia kolehii Minis-terstva osvity Ukrainy, Ministerstva okhorony zdo-rovia Ukrainy ta Ministerstva u spravakh simi, molodi ta sportu* [Complex of negative factors affecting the physical health of adolescents and ways to solve the problem: materials of the meeting of the Board of the Ministry of Education of Ukraine]. (2008). The Ministry of Health of Ukraine and the Ministry of Family, Youth and Sports. Kyiv [in Ukrainian].
11. Friedman, L. S., Lukyanova, E. M., Serdiuk, A., et al. (2009). Social-environmental factors associated with elevated body mass index in a Ukrainian cohort of children. *Int. J. Pediatr. Obes.*, 4 (2), 81-90 [in English].
12. Dudina, O. O., Tereshchenko, A. V. (2014). Sytuatsiyni analiz stanu zdorovia dytiachoho naselennia [Situational analysis of the health of the pediatric population]. *Visnyk sotsialnoi hihieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy – Bulletin of social hygiene and health organization of Ukraine*, 2 (60), 49-57 [in Ukrainian].
13. Ponomarova, L. I. (2014). Osoblyvosti formuvannia zdorovia suchasnykh shkoliariv na riznykh etapakh navchannia

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

19. Ключников, С. О. Значение бета-каротина для организма детей / С. О. Ключников, А. П. Продеус // Рос.вестник перинатологии и педиатрии. – 2008. – № 6. – С. 70-75.
20. Андреева, Т. І. Чи навчають освічені батьки своїх дітей здоровому харчуванню? / Т. І. Андреева // Соціальна психологія. – 2011. – № 4 (48). – С. 10-13.
21. Воробьева, О. В. Исследование влияния дисбаланса микроэлементов на развитие патологии внутренних органов / О. В. Воробьева, Л. И. Каменев // Вестн. новых мед. технологий. – 2004. – № 3. – С.93-94.
22. Мартинова, Л. Б. Сучасний стан відтворення соціально-демографічного потенціалу в контексті реалізації євроінтеграційних прагнень України / Л. Б. Мартинова // Економіка розвитку (Economics of Development), № 4 (80), 2016. – С. 22-33.
- [Features of shaping the health of modern schoolchildren at different stages of study]. *Zdorovye rebenka – Child's health*, 2 (53), 35-38 [in Ukrainian].
14. Polka, N. S. and Platonova, A. H. (2015). *Fizicheskoe razvitie shkolnikov Ukrainy. Pro-stranstvenno-vremennye i morfo-funktsionalnye osobennosti [Physical development of Ukrainian schoolchildren. Spatial-temporal and morpho-functional features]*. Kyiv: Genesis [in Ukrainian].
15. Fedorenko, V. I. and Kutsula, L.M. (2011). *Faktory formuvannya fizychnoho rozvytku ditei [Factors of formation of physical development of children]. Hihiena naselenykh mist – Population hygiene*, 57, 332-337 [in Ukrainian].
16. Toelh, M. (2011). *Snizhenie vesa u detey i podrostkov [Weight loss in children and adolescents]. Zdorovye rebenka – Child's health*, 2, 35-41 [in Russian].
17. Nenasheva, O. M. (2006). *Zdorova yizha – zdorove sertse dytyny [Healthy food is a healthy heart for a baby]. Nova medytsyna – New medicine*, 3, 8-12 [in Ukrainian].
18. Marushko, Yu. V. (2015). *Vitaminno-mineralna zabezpechenist ditei za suchasnykh umov [Vitamin and mineral supply of children in modern conditions]. Zdorovye rebenka – Child's health*, 2 (61), 15-18 [in Ukrainian].
19. Kliuchnykov, S. O. and Prodeus, A. P. (2008). *Znachenie beta-karotina dlya organizma detey [The value of beta-carotene for the body of children]. Ros.vestnik perinatologii i pediatrii – Ross. Journal of Perinatology and Pediatrics*, 6, 70-75 [in Russian].
20. Andreieva, T. I. (2011). *Chy navchaiut osvicheni batky svoikh ditei zdorovomu kharchuvanniu? [Do educated parents teach their children healthy eating?]. Sotsialna psykholohiia – Social Psychology*, 4 (48), 10-13 [in Ukrainian].
21. Vorobeveva, O. V. and Kamenev, L. I. (2004). *Issledovanie vliyaniya disbalansa mikroelemen-tov na razvitie patologii vnutrennikh organov [Investigation of the effect of microelement imbalance on the development of internal organ pathology]. Vestn. novykh med. tekhnologiy – Newsletter of new medical technologies*, 3, 93-94 [in Russian].
22. Martynova, L. B. (2016). *Suchasnyi stan vidtvorennia sotsialno-demografichnoho potentsialu v konteksti reali-zatsii yevrointehratsiinykh prahnen Ukrainy [Current state of reproduction of socio-demographic potential in the context of realization of Ukraine's European integration aspirations]. Ekonomika rozvytku – Economics of Development*, 4 (80), 22-33 [in Ukrainian].

Надійшла 18.05.2019

Бібліографічний опис для цитування :

Коноваленко, А. С. Соціально-демографічні чинники розвитку ринку продуктів та послуг харчування дітей / А. С. Коноваленко // Науковий вісник Полісся. – 2019. - № 2 (18). – С. 42-49.

**Коноваленко
Анастасія Сергіївна**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного;
<https://orcid.org/0000-0001-9061-5989>;
ResearcherID:B-6614-2019;
E-mail:anastasiia.konovalenko@tsatu.edu.ua;

**Konovalenko
Anastasiia Serhiivna**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Marketing, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University;
<https://orcid.org/0000-0001-9061-5989>;
ResearcherID:B-6614-2019;
E-mail:anastasiia.konovalenko@tsatu.edu.ua.